

Віолетта Лавренюк

доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Гуманітарного факультету Одеського національного політехнічного університету,
к.філол.н.

ТОЧНІСТЬ ТЕРМІНОВЖИВАННЯ В ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОМУ ТА НАУКОВОМУ СТИЛЯХ МОВЛЕННЯ

У статті розглядаються важливі питання терміновживання в офіційно-діловому та науковому стилях мовлення. На сучасному етапі мовна освіченість державного службовця набуває великого значення в контексті нових завдань, що стоять перед українським суспільством у новому тисячолітті.

Володіння термінологією державної мови за обраним фахом, науковим та офіційно-діловим стилями української мови, новими комп'ютерно-лінгвістичними технологіями, що є основою мовної підготовки держслужбовця – головна умова становлення інтелектуального потенціалу України.

Ключові слова: точність слововживання, культура мовлення, термінологія, офіційно-діловий стиль, науковий стиль.

Violetta Lavrenyuk

Associate Professor of Scientific Documentation and Information Activities Department,
Humanistic faculty, Odessa National Polytechnic University, PhD in Philology

ACCURACY OF TERMS USAGE IN OFFICIAL, BUSINESS AND SCIENTIFIC STYLES OF SPEECH

The article deals with important issues terminovzhivannya in official business and scientific style of speech. At present public official language education is of great importance in the context of new challenges facing Ukrainian society in the new millennium. The spiritual world of man is inextricably linked with the development of language skills. Intelligent speech establishes ethical conduct, continuous self-improvement and self-expression. The concept of actual speech function (set on contact, mutual understanding, mutual respect) aims at strengthening manners civility, spiritual healing people.

Sometimes frivolous attitude to language learning and linguistic development of their people, to the development process as movomyslennya penetration into the essence of things is largely due to superficial understanding of the nature of language and the construction of one of its functions - communication. It is really important function of language in the era of information and computerization of many spheres of public life. But linguists, psychologists, teachers, cultural studies, philosophers XIX - XX centuries, treat the mother tongue deeper - as treasury entire historical heritage of the people, their way of thinking and feeling. Herder said that "set in motion by small fluctuations in air depends everything that ever men on earth thought it would, and yet did commit." Hayderrer argued that language - is the only way for the individual and for the people to be themselves; it creates a human being; people do not speak the language, and language "speaks" to people and people.

Reform of higher education, its focus on liberalization and humanization of education makes it possible to realize the social order on the formation of linguistic consciousness of students - future professionals from various industries. In principle, this problem is one of the factors in the formation of the individual citizen Ukraine.

Practical Ukrainian language presupposes skills in different types of language: listening, reading, translation, writing that will enable:

a) making posts and chat with Ukrainian language teaching, social, political, scientific, cultural and domestic issues within the program themes;

b) read the original literature by specialty and translate it;

c) to write essays, research reports, abstracts, articles, abstracts, reviews, feedback, make interpretation and translation, etc;

d) learn rules of ethics of business communication (objectively citizen with higher education in the future becomes the leader, the head of various production teams, public authorities), the rules of writing official papers.

Mastering the Ukrainian language and terminology not only increases the linguistic education of students and helps humanize certain areas of public life, but also increases the level of future Ukrainian intellectuals.

The main areas of language training civil servants at all levels are:

a) teaching of terminology and linguistic knowledge, develop scientific style of speech principles;

b) mastering the basics of applied and professional linguistics, linguistic creation of databases, electronic dictionaries and computer-aided translation;

c) the capture of ethics and business communication skills, laying of official papers.

We must also emphasize an integrated approach to language training future civil servants.

The complexity of teaching language skills involves several concurrent sections:

1) Ethics (culture) speech, language intelligence, business communication etiquette;

2) Style: scientific and official business;

3) Genre: essay, report, scientific and technical translation, annotation, application, protocol, memos, letters, etc;

4) types of work: lectures, workshops, seminars, business games and more.

Characteristics terminology state language of the chosen specialty, scientific and official-business style of language, new computer-linguistic technologies that are the basis of language training civil servants - the main condition for the formation of the intellectual potential of Ukraine.

The main tasks of the state is to strengthen the status of Ukrainian as the state language and the full development and expansion of the use of the Ukrainian language in all spheres of public life. It requires us, high school teachers, scientists, together with employees standardization, to develop such regulations that would not only answered the legislation of Ukraine, the current level of science and technology, but would be both understandable and to those who wrote and those who uses them. This can be achieved only if there is no contradictions, inconsistencies and ambiguities in the content of regulations for the use of common terminology in textbooks and reference books, uniform rules of construction, teaching and oformlyannya regulations.

Keywords: accuracy usage, speech culture, terminology, official-business style, scientific style.

Виолетта Лавренюк

доцент кафедри документоуведення и інформаційної діяльності Гуманитарного факультета Одеського національного політехнічного університета, к.філол.н.

ТОЧНОСТЬ УПОТРЕБЛЕНИЯ ТЕРМИНОВ В ОФИЦИАЛЬНО-ДЕЛОВОМ И НАУЧНОМ СТИЛЯХ РЕЧИ

В статье рассматриваются важные вопросы терминопотребления в официально-деловом и научном стилях речи. На современном этапе языковая образованность государственного служащего имеет огромное значение в контексте новых задач, которые возникают перед украинским обществом в новом тысячелетии.

Владение терминологией государственного языка избранной специальности, официально-деловым и научным стилями украинского языка, новыми компьютерно-лингвистическими технологиями, которые являются основой языковой подготовки госслужащего – главное условие интеллектуального потенциала Украины.

Ключевые слова: точность словоупотребления, культура речи, терминология, официально-деловой стиль, научный стиль.

☞ На сучасному етапі мовна освіченість державного службовця набуває великого значення в контексті нових завдань, що стоять перед українським суспільством у новому тисячолітті. Духовний світ людини нерозривно пов'язаний з розвитком її мовних здібностей. Інтелігентне мовлення утверджує етику поведінки, постійне самовдосконалення і самовияв. Концепція фактичної функції мовлення (настанова на контакт, взаєморозуміння, взаємоповагу) спрямована на утвердження манери ввічливості, духовне оздоровлення народу.

Інколи легковажне ставлення до мовної освіти і мовного розвитку свого народу, до розвитку мовомислення як процесу проникнення у сутність речей значною мірою зумовлене поверховим розумінням сутності мови і зведенням її функції до однієї – комунікативної. Це дійсно важлива функція мови в епоху інформатизації та комп'ютеризації багатьох сфер суспільного життя. Але лінгвісти, психологи, педагоги, культурологи, філософи XIX – XX ст. трактують рідну мову глибше – як скарбницю всієї історичної спадщини народу, його способу мислити і відчувати. Гердер говорив, що «від приведення в рух малого коливання повітря залежить усе, що коли-небудь люди на землі думали, хотіли, вчинили і ще вчинять» [18 с. 63]. Гайдеггер доводив, що мова – це єдиний спосіб для особистості і для народу бути собою; мова творить людину; не люди говорять мовою, а мова «говорить» [18 с. 66] людям і людсьм.

Реформа вищої школи, її цілеспрямованість на гуманізацію та гуманітаризацію освіти дає можливість реалізувати соціальне замовлення щодо формування мовної свідомості студентів – майбутніх фахівців з різних галузей народного господарства. Принципово це

завдання є одним із чинників формування особистості громадянина України.

☞ Практичне володіння українською мовою передбачає наявність умінь і навичок у різних видах мовної діяльності: аудіювання, читання, переклад, письмо, що дасть можливість:

а) робити повідомлення та вести бесіду українською мовою з навчальних, суспільно-політичних, наукових та культурно- побутових питань у межах програмної тематики;

б) читати оригінальну літературу за фахом та перекладати її;

в) писати реферати, наукові доповіді, анотації, статті, тези, рецензії, відгуки, робити усний та письмовий переклад тощо;

г) оволодіти нормами етики ділового спілкування (об'єктивно громадянин з вищою освітою у перспективі стає лідером, керівником різноманітних виробничих колективів, органів державної влади), нормами написання ділових паперів.

Опанування української мови і термінології не тільки підвищує мовну освіченість студентів та сприяє гуманізації певних сфер державного життя, але й підвищує культурний рівень майбутньої української інтелігенції.

Основними напрямками мовної підготовки держслужбовців усіх рівнів є:

а) викладання основ лінгвістичних знань та термінознавства, вироблення принципів наукового стилю мовлення;

б) оволодіння основами прикладної та фахової лінгвістики, створенням лінгвістичних банків даних, електронних словників та систем автоматизованого перекладу;

в) опанування етики та навичок ділового мовлення, укладання ділових паперів.

Треба також наголосити на комплексному підході до мовної підготовки майбутнього держслужбовця.

Комплексність викладання мовних знань передбачає кілька одночасних зрізів:

- 1) етика (культура) мовлення, мовна інтелігентність, етикет ділового спілкування;
- 2) стилі: науковий та офіційно-діловий;
- 3) жанри: реферат, доповідь, науково-технічний переклад, анотація, заява, протокол, службові записки, листи тощо;
- 4) види роботи: лекції, практичні, семінари, ділові ігри тощо.

Володіння термінологією державної мови за обраним фахом, науковим та офіційно-діловим стилями мови, новими комп'ютерно-лінгвістичними технологіями, що є основою мовної підготовки держслужбовця – головна умова становлення інтелектуального потенціалу України.

Основними завданнями держави є зміцнення статусу української мови як державної та всебічний розвиток і розширення функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя. Це вимагає від нас, викладачів вищої школи, науковців спільно з працівниками стандартизації, розробляти такі нормативні документи (НД), які б не тільки відповідали законодавству України, сучасному рівню науки і техніки, а й були б одночасно зрозумілими і тим, хто їх пише, і тим, хто їх використовує. Цього можна досягти лише, якщо не буде суперечностей, неточностей та неоднозначностей у змісті НД, за вживання єдиної термінології в підручниках і довідковій літературі, єдиних правил побудови, викладання та оформлення НД.

Одним з головних чинників, які сприятимуть формуванню єдиного правового поля, є основоположні національні стандарти, що регламентують загальні характеристики НД, незалежні від конкретного об'єкта, і, перш за все, норми українського офіційно-ділового та наукового стилю, придатного для НД. Кожна мова має власні традиції та стилістичні норми. Незважаючи на спорідненість, українська та російська мови мають суттєві (а часом і принципові) відмінності в стилістиці, синтаксисі та фразеології. Уперше в 2000–2001 рр. у вітчизняній практиці стандартами було закріплено систему вимог до стилю українських НД. Ці стандарти разом із чинним правописом [7; 8; 17] мали б стати дороговказом розробникам НД, авторам підручників для загальноосвітніх шкіл і вищих навчальних закладів, укладачам словників усіх видів та рівнів прийняття. Проте, на жаль, на сьогодні ці стандарти не завжди виконуються. Навіть у підручниках, призначених для студентів вищої школи, в офіційних документах часто-густо натрапляємо на неточності у терміновживанні, а також і граматичні помилки, що абсолютно неприпустимо. Хочеться звернути увагу розробників підручників, словників, а також українських НД на зазначений звід правил, які, підкреслимо, не нові, проте ґрунтуються на традиціях української літературної мови, рекомендаціях відомих українських мовознавців [9-15; 18; 19].

1. Потрібно перейти на природний для української мови спосіб позначання процесів замість іменникового, традиційного для російського офіційно-ділового та наукового стилів [17].

Однією з основних і безперечних прикмет української мови є вживання зворотів з дієсловом у неозначеній формі й у різних особових формах, а також дієприслівниками, там, де в російській мові, як правило, уживають віддієслівні іменники [2, 3, 11, 12], що можна проілюструвати такими прикладами:

Російські:	Українські:
отдать в <i>стирку</i>	віддати <i>проти</i>
отдать в <i>чистку</i>	віддати <i>почистити</i>
требует <i>принятия</i> решительных мер	вимагає <i>вжити</i> рішучих заходів
учиться <i>игре</i> на скрипке	учитися <i>грати</i> на скрипці

Тому, викладаючи НД текст положення чи вимоги, треба скрізь, де це можливо, уникати нагромадження віддієслівних іменників на *-ння*, уживаючи замість них відповідні дієслова, наприклад [3]:

Неправильно	Правильно
<i>Вимірювання</i> тиску здійснюється для <i>порівняння</i> ...	Тиск <i>вимірюють</i> , щоб <i>порівняти</i> ...
Завдання <i>ліквідації</i> будь-яких <i>порушень</i> статутів і настанов та рішучого <i>зміцнення</i> дисципліни вимагають докорінного <i>поліпшення</i> контролю за діяльністю підлеглих, розумного <i>використання</i> дисциплінарних прав, <i>усунення</i> помилок у роботі	Завдання <i>ліквідувати</i> будь-які <i>порушення</i> статутів і настанов та рішуче <i>зміцнити</i> дисципліну вимагає докорінно <i>поліпшити</i> контроль за діяльністю підлеглих, розумно <i>використовувати</i> дисциплінарні права, <i>переборювати</i> помилки у роботі

У наведеній ліворуч фразі, яка є калькою з російської, *шість* віддієслівних іменників (зокрема один іншомовного походження – *ліквідації*). У розташованій праворуч фразі залишився тільки один, конче потрібний, – *порушення*, а замість інших ужито дієслова, що значно поліпшило виклад.

2. Потрібно уникати мовних конструкцій «дієслово + віддієслівний іменник», що не становлять усталених дієслівно-іменникових зворотів.

Розроблювані НД, навчальні та наукові праці рясніють конструкціями «дієслово + віддієслівний іменник», у яких дієслово вказує тільки на те, що відбувається, а іменник-додаток показує, що саме відбувається.

Потрібно замість таких конструкцій уживати природніший для української мови й економніший засіб – дієслово, наприклад:

Мовна конструкція «дієслово + віддієслівний іменник»,	Дієслово, що його замінює
Виконувати обчислення	Обчислювати
Виконувати моделювання	Моделювати
Здійснювати вимірювання	Вимірювати
Здійснювати гармонізацію	Гармонізувати
Здійснювати контроль	Контролювати
Забезпечувати безпеку	Убезпечувати
Займатися досліджуванням	Досліджувати

3. Потрібно надавати перевагу активним конструкціям над пасивними.

Книжному стилю російської мови притаманно широке вживання пасивних конструкцій з дієсловами на **-ся**, наприклад, *институтом **выполняется** ответственное задание, нами **выполняются** работы*. Цим реченням властиво таке:

Учасник дії	Відмінок	Член речення	Приклад
Суб'єкт дії	Орудний	Додаток	Институтом; нами
Об'єкт дії	Називний	Підмет	Задание; работы

На штучність і неприродність таких пасивних конструкцій в українських текстах звертали увагу мовознавці Курило О.Б., Непійвода М.Ф., Городенська К., Сербенська О., Редько Ю., Федик О. і радять будувати речення природно - суб'єкт дії повинен бути підметом, об'єкт дії – додатком, а присудок описує дію підмета, спрямовану на додаток. Отже, у наведених вище прикладах ужито зворотну форму дієслова-присудка саме для того, щоб показати напрямок дії, протилежний природному. Виходячи з норм української мови, вимоги потрібно викладати так:

Неправильно	Правильно
Він змінюється (деформується, нагрівається) кимсь (чимось)	Його змінює (деформує, нагріває) хтось, щось (пасивна дія) Він змінюється (деформується, нагрівається) десь (за певних умов) (неперехідна дія)

4. Потрібно правильно вживати безособові конструкції на -но, -то. Згідно з правилами, потрібно використовувати безособову форму викладання тексту стандарту, яка не потребує означення виконавця дії, а лише наголошує на події, що відбулася, наприклад, **застосовано метод, зазначено у настанові** тощо. Широке вживання таких безособових конструкцій у ролі присудка є синтаксичною особливістю української мови, що відрізняє її від російської мови, є такі форми (наприклад, *сказано – сделано*), але вживають їх значно рідше, ніж в українській.

По-перше, слід пам'ятати, що безособові конструкції на **-но, -то** керують іменником у знахідному відмінку без прийменника, наприклад, *вироблено (що?) новий підхід (нове рішення, нову методу)* [10; 44-45].

По-друге, уживаючи безособові конструкції, автори досить часто припускаються помилки, вводячи в речення виконавця дії у формі іменника чи займенника в орудному відмінку. Тому хибною є така фраза: **Комісією вироблено нове рішення згідно з обставинами**, бо в цьому реченні є виконавець дії – *комісія*, причому це слово стоїть в орудному відмінку. Правильно писати так: **Комісія виробила нове рішення згідно з обставинами**.

Отже, безособову форму слова на **-но, -то** можна вживати лише в реченнях, де прямо не зазначено виконавця дії.

Неправильно	Правильно
Його змінено (здеформовано, нагріто) кимсь	Його змінив (здеформував, нагрів) хтось Його змінено (здеформовано, нагріто) десь (за певних умов)

5. Потрібно розмежовувати засобами української мови дію, подію і наслідок події, уживаючи для них різні віддієслівні іменники, утворені відповідно від дієслів недоконаного та доконаного виду.

З правила **1** не слід робити хибний висновок, ніби віддієслівних іменників слід уникати скрізь. Їх використовують зазвичай у заголовках, дефініціях, а також у реченнях, де ці іменники виконують функцію підмета або додатка. Тому дуже важливо їх правильно вживати, зважаючи на відмінність української мови від російської.

Річ у тому, що як в українській, так і в російській мові є два види дієслів: **недоконаний** (рос. *несовершенный*) і **доконаний** (рос. *совершенный*), причому категорія виду притаманна всім словам української та російської мови в будь-якій їх формі, а дієслова недоконаного та доконаного виду, тотожні за лексичним значенням, утворюють **видову пару**.

Кардинальна різниця полягає в побудові віддієслівних іменників. Зазвичай від двох рісійських дієслів, що утворюють видову пару, можна побудувати тільки один віддієслівний іменник для позначення процесу, тоді як від їх українських відповідників - два віддієслівні іменники, наприклад:

Вид	Російська мова	Українська мова
Недоконаний (дія)	Изменяь > изменение	Змінювати > змінування
Доконаний (подія)	Изменить > изменение	Змінити > змінення

Згідно з вимогами українського правопису, дію слід починати віддієслівними іменниками на **-ння(-ття)**, утвореними від дієслів недоконаного виду, подію – віддієслівними іменниками на **-ння(-ття)**, утвореними від дієслів доконаного виду, а об'єкти (наслідок дії) – відповідними спільнокореновими іменниками з іншими суфіксами або без них [17; 156], наприклад:

Дія	Подія	Наслідок
Згинання	Зігнення	Згин
Змінювання	Змінення	Зміна
Нарізування	Нарізання	Нарізь
Повертання	Повернення	Поворот
Розтягування	Розтягнення	Розтяг
Устатковування	Устаткування	Устаткування

Від багатьох видових пар у словниках української мови зафіксовано три віддієслівні іменники, що позначають дію, подію та наслідок події. Слід правильно вживати ці віддієслівні іменники, розрізняючи їх значення, наприклад:

Російська мова	Українська мова
Аналоговий сигнал передает інформацію за счет непрерывного изменения амплитуды или частоты	Аналоговий сигнал передає інформацію завдяки неперервному змінюванню (дія) амплітуди або частоти
Использованием рационализаторского предложения признается создание или изменение конструкции изделий, технологии производства и применяемой техники или состава материала	Використанням раціоналізаторської пропозиції визнають створення або змінення (подія) конструкції виробів, технології виробництва та застосовуваної техніки або складу матеріалу
Фазовый сдвиг – это изменение фазы сигнала	Фазовий зсув – це зміна (наслідок події) фази сигналу

У термінологічних сполуках, що позначають назви виконавців дії, засобів і способів виконання дії, а також інших характеристик дії, необхідно завжди вживати другий іменник, утворений від дієслова недоконаного виду, тобто іменник, що позначає загальну назву дії. Не можна в таких випадках уживати іменники, що позначають подію. Але саме ці іменники, що позначають подію, слід уживати в словосполученнях з деякими іншими іменниками [16, с. 3–9], наприклад:

Дія	Подія
Засіб пакування	Свідоцтво про впакування
Засоби виконання	Звіт про виконання
Метод розв'язування	Час (момент) розв'язання

Дія	Подія
Настанови щодо впровадження	Дата впровадження
Порядок видання	Рік видання
Правила приймання	Акт прийняття
Процедура затвердження	Дата затвердження
Процедура подавання	День подавання
Спосіб готування	Довідка про підготування
Технологія складання	Момент складення
Тривалість створювання	Момент створення
Функція перетворювання	Після перетворення

6. Віддієслівні іменники, що позначають недоконані процеси, потрібно вживати тільки в однині .

Оскільки такі іменники є узагальненою назвою дії як багаторазової, так і повторюваної, невизначеної ні за кількістю циклів, ні за обсягом, ні за тривалістю, їх треба вживати тільки в однині, наприклад:

Неправильно	Правильно
Прилади для вимірювань	Прилади для вимірювання
Засоби нарізувань	Засоби нарізування
Для багаторазових згинань	Для багаторазового згинання

Примітка. Терміни-іменники для позначення події можна вживати в множині, якщо обсяг подій якимось визначено: серія досліджень теплотривкості, кількість визначень напрямку [4; 256-275; 507-510; 800-812].

7. Потрібно правильно вживати віддієслівні іменники із суфіксом –к(а).

Згідно з вимогами українського правопису віддієслівні іменники із суфіксом **–к(а)** можна вживати лише на позначення наслідків події, об'єктів, суб'єктів, але їх не можна вживати на позначення дії чи події, наприклад:

Неправильно	Правильно		
Дія	Дія	Подія	Наслідок
Оцінка	Оцінювання	Оцінення	Оцінка
Викрутка	Викручування	Викручення	Викрутка

8. Потрібно правильно вживати іншомовні терміни на –ція, -зія, -інг, -мент.

Слова іншомовного походження збагачують лексику кожної мови, проте запозичати треба лише тоді, коли немає власного слова для якогось поняття. Тому вкрай небажано вживати іншомовні слова та терміни за наявності рівнозначних слів та термінів в українській мові. Якщо в академічних словниках є слово іншомовного походження й рівнозначне українське, перевагу треба надавати українському, наприклад: **фактор – чинник** [3], [4].

Однак, у разі доцільного запозичення, треба підпорядкувати іншомовні слова законам української мови. Зокрема, згідно з вимогами, запозичаючи назву процесу, треба насамперед, від іншомовного слова утворити українське дієслово недоконаного виду, а далі всі необхідні похідні слова. Не можна стандартизувати іншомовні іменники для позначення дії, що закінчуються на **–ція, -інг, -мент** тощо, які не даватимуть змоги розрізнати поняття дії та події й тим руйнуватимуть структуру української мови. Такими іменниками можна позначати інші поняття: наслідки дії, об'єкти, суб'єкти тощо, наприклад:

Дія	Подія	Наслідок події, об'єкт, суб'єкт
Ізолювати, ізолювання	Заізолювати, заізолювання	Ізоляція
Класифікувати, класифікування	Розкласифікувати, розкласифікування	Класифікація

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

<i>Дія</i>	<i>Подія</i>	<i>Наслідок події, об'єкт, суб'єкт</i>
Формувати, формувати	Сформувати, сформувати	Формовання, формація
Публікувати, публікувати	Опублікувати, опублікувати	Публікація

9. Потрібно надавати перевагу іменникам для назв учасників процесів (суб'єктів та об'єктів).

На відміну від російської мови, яка для назв учасників дії широко вживає прикметники (дієприкметники), що набули функції іменника, українська мова надає перевагу іменникам:

<i>Російська мова</i>	<i>Українська мова</i>
Прибывший	Прибулець
Вычитаемое	Від'ємник
Нарочный	Посланець
Поступающий	Вступник
Ссылный	Засланець
Трудящийся	Трудівник

Також **не рекомендовано** вживати прикметники (дієприкметники) в іменниковому значенні. Пропонуємо змінити деякі з них, наприклад:

<i>Не рекомендовано</i>	<i>Рекомендовано</i>
Напрямна	Напряжник (напряжниця)
Складова	Складник
Комплектуючі	Комплектовання, комплектівка

10. Потрібно розрізняти дійові властивості та перебування учасником дії.

Дійові властивості (тобто здатність або призначення бути учасником дії) українська мова, на відміну від російської, ніколи не позначає дієприкметниками, а зазвичай використовує для цього віддієслівні прикметники, утворені за допомогою таких суфіксів:

<i>Вид властивостей</i>	<i>Суфікси</i>	<i>Приклади</i>
Дійові властивості суб'єктів дії	-льн(ий)	Вимірювальний прилад
	-івн(ий)	Гальмівний пристрій
	-ч(ий)	Виконавчий орган
Дійові властивості об'єктів дії	-н(ий)	Змінний тиск
	-овн(ий)	Виліковна хвороба
	-єнн(ий)	Здійснена процедура
	-анн(ий)	Здоланна перешкода
Дійові властивості учасників неперехідної дії	-к(ий)	Летка олія
	-лив(ий)	Мінливий відтінок
	-уч(ий)	Плавучий док
	-ав(ий)	Блукавий струм
	-ив(ий)	Світливий об'єкт

Увага! Не можна дійові властивості суб'єктів дії та учасників неперехідної дії позначати активними дієприкметниками, наприклад:

<i>Неправильно</i>	<i>Правильно</i>
Ріжучий інструмент	Різальний інструмент
Плаваючий док	Плавучий док

Ознаки стану перебуванням (перебуттям) учасником дії треба позначати іншими засобами – пасивними дієприкметниками або підрядними реченнями. Слід мати на увазі таке:

- лексико-граматичною особливістю сучасної української мови є майже повна відсутність у ній активних дієприкметників теперішнього часу [2; 4; 9]. Тому кальки на зразок **«Працюючі в цеху агрегати»**, які мають місце в деяких НД, є помилковими – натомість потрібно вживати підрядні речення;
- в українській мові є два види пасивних дієприкметників із суфіксами **-н(ий)**,
- т(ий)**, утворені від основи інфінітива недоконаного та доконаного виду відповідно [2], які треба чітко розрізняти і правильно вживати:

1) дієприкметниками недоконаного виду треба позначати ознаки стану об'єктів, спричиненого перебуванням у **недоконаному** (тобто незавершеному) **процесі**;

2) дієприкметниками доконаного виду треба позначати ознаки стану суб'єктів, спричиненого перебуванням у **доконаному** (тобто завершеному) **процесі**.

Ознаки стану суб'єктів, спричиненого:

<i>Перебуванням у недоконаному (тобто незавершеному) процесі</i>	<i>Перебуттям у доконаному (тобто завершеному) процесі</i>
Змінюваний тиск	Змінний тиск
Виліковувана хвороба	Вилікувана хвороба
Коригований напрям	Скоригований напрям
Деформоване тіло	Здеформоване тіло
Митий ґрунт	Вимитий ґрунт

Отже, українська мова має ефективні засоби, щоб розрізняти дійові властивості та ознаки учасників дії:

<i>Вид дії</i>	<i>Дійові властивості</i>	<i>Ознаки учасників дії</i>
Перехідна дія (дія суб'єкта на об'єкт)	Газоперекачувальний агрегат (рос. газоперекачивающий агрегат)	Абонент, який викликає (рос. вызывающий абонент)
	Виліковна хвороба (рос. излечимая болезнь)	Вилікувана хвороба (рос. излеченная болезнь)
		Виліковувана хвороба (рос. излечиваемая болезнь)

Неперехідна дія	Самозавантажний драйвер (рос. <i>самозагружающийся драйвер</i>)	Країна, яка (що) розвивається (рос. <i>развивающаяся страна</i>)
------------------------	---	--

Згідно з вимогами [6] слід уживати за призначенням спільнокореневі віддієслівні прикметники та дієприкметники:

Віддієслівні прикметники, що означають призначення чи здатність суб'єкта виконувати перехідну дію	Дієприкметники, що означають стан об'єкта, спричинений спрямованою на нього		Віддієслівні прикметники, що означають призначення чи здатність об'єкта піддаватися перехідній дії
	Недоконаною дією	Доконаною дією	
Відтворювальний	Відтворюваний	Відтворений	Відтворний
Коригувальний	Коригований	Скоригований	Скориговний
Модифікувальний	Модифікований	Змодифікований	Змодифіковний
Напружувальний	Напружуваний	Напружений	Напружний
Оброблювальний	Оброблюваний	Оброблений	Обробний
Обслуговувальний	Обслуговуваний	Обслужений	Обслуговний
Ремонтувальний	Ремонтований	Відремонтований	Відремонтовний

Література.

1. Антоненко-Давидович Б.Д. Як ми говоримо. – К.: КМ Academia, 1994. – 254 с.
2. Большой толковый словарь русского языка / Гл. ред. С.А. Кузнецов. – СПб.: Норинт, 2001. – 1536 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун» 2001. – 1440 с.

1. Усі наведені правила добре відомі, їх введено з традицій української народної мови. Якщо народна мова через невелику потребу вживала деякі з цих засобів рідко, (особливо це стосується слів, що описують процеси), то в діловій та науково-технічній мові доцільно їх активно використовувати. Розробникам НД, укладачам підручників, навчальних посібників усіх рівнів, викладачам середньої і вищої школи треба послуговуватися усталеною лексикою, наявною в академічних словниках, застандартизованою науково-технічною термінологією, установленою стандартами на терміни і визначення понять. Якщо потрібних слів (термінів) немає, їх можна утворити за правилами українського словотворення.

2. Беручи до уваги те, що багато раніше (за радянських часів) розроблених чинних термінологічних стандартів не відповідали нормам української мови, то необхідно, за потреби, виправляти їх граматично і стилістично, додавши чи змінивши ознаки, що розкривають зміст поняття. Зміни в такому разі не повинні порушувати змісту й обсягу поняття.

3. Щоб перейти на природний для української мови стиль, розробникам НД потрібно нарешті подолати психологічну залежність від сусідніх російської та польської мов, які мають відшліфовані за багато років офіційно-діловий та науковий стилі. Ця залежність може бути як пряма (так, як у російській чи польській мові), так і обернена (щоб не було так, як у російській чи польській мові). Нормальним же, звичайно, має бути інший підхід: так, як це є в самій українській мові, відповідає саме її духу [18].

4. Система основних правил українського офіційно-ділового та наукового стилю має бути дороговказом для всіх, хто пише українською мовою НД, офіційно-ділові та наукові тексти. Адже від мови НД усіх видів та рівнів прийняття багато залежить, чи фахова українська мова буде вдосконалюватися і збагачуватися, чи, - як часто, на жаль, трапляється, - буде засмічуватися.

4. Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики: 253 000 слів / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 896 с.

5. Городенська К. Синтаксична специфіка української наукової мови // Українська термінологія і сучасність: Збірник наукових праць. Вип. IV / Відп. ред. Л.О. Симоненко. – К.: КНЕУ, 2001. – С. 11-14.

6. Державна програма розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки. Затв. пост. Кабінету Міністрів України від 02. 10. 2003 № 1546.

7. ДСТУ 3966 – 2000. Термінологія. Засади і правила розроблення стандартів на терміни і визначення понять.

8. ДСТУ 1.5: 2003. Національна стандартизація. Правила побудови, викладання, оформлення та вимоги до змісту нормативних документів (ISO/IEC Directives, part 2, 2001, NEQ).

9. Курило О.Б. Уваги до сучасної української літературної мови. – 5-те вид. – Торонто: Нові дні, 1960. – 199 с.

10. Лавренюк В.В. Проблеми викладання української мови за професійним спрямуванням у вищих навчальних закладах // Наша школа. Науково-методичний журнал. – Одеса: Одеський ОІУВ, 2010. – № 1-2. – С. 43–46.

11. Непийвода Н.Ф. Сам собі редактор: Порадник з української мови. – К.: Українська книга, 1998. – 240 с.

12. Пономарів О.Д. Культура слова: Мовностилістичні поради: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1999. – 240 с.

13. Розенталь Д.Э., Теленкова М.А. Словарь-справочник лингвистических терминов. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Просвещение, 1985. – 399 с.

14. Сербенська О. А., Редько Ю. В., Федик О. Т. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / За заг. ред. О. Сербенської. Посібник. – Львів: Світ, 1994. – 152 с.

15. Сербенська О. А., Волошак М.Й. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей. – К.: Вид. центр «Просвіта», 2001. – 204 с.

16. Тараненко О. Лінгвістичні проблеми української термінології на сучасному етапі // Українська термінологія і сучасність (Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції). – К.: 1997. – С. 3-9.

17. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Ін-т української мови. – Стереотип. вид. – К. : Наук. думка, 2003. – 240 с.

18. Философский словарь // Под редакцией И. Т. Фролова. Издание четвёртое. – М.: Издательство политической литературы, 1981. – С. 63; 66.

19. Шевченко Л.Ю., Різун В.В., Лисенко Ю.В. Сучасна українська мова: Довідник / За ред. О.Д. Пономаріва. – К. : Либідь, 1996. – 320 с.

20. Ярема С. На теми української наукової мови. – Львів: Українське товариство з механіки руйнування матеріалів, Львівське крайове товариство «Рідна школа», Наукове товариство ім. Т.Г. Шевченка, 2002. – 44 с.